

Прищеп О. П.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ Н. ГОРДІЄНКО-АНДРІАНОВОЇ РОМАНУ Б. БРЕХТА «ДІЛА ПАНА ЮЛІЯ ЦЕЗАРЯ»

У статті досліджено перекладацькі прийоми, за допомогою яких в українському перекладі роману Б. Брехта «Діла пана Юлія Цезаря» вдається відтворити комічне, оскільки окремої наукової розвідки з вивчення засобів творення комічного в цьому творі видатного німецького письменника досі немає. Також автора статті цікавило, за допомогою яких мовних засобів та перекладацьких прийомів перекладачеві вдалося дотриматися стилістичних особливостей оповіді оригіналу. У статті стисло подано огляд результатів досліджень цього роману в зарубіжному та вітчизняному літературознавстві, щоб окреслити природу художнього тексту, з яким мав справу перекладач. За основу дослідження взято оригінальний текст та його український переклад Н. Гордієнко-Андріанової. Добираючи з тексту оригіналу та перекладу приклади іронії, сатири, гротеску, автор статті вдається до лінгвістично-літературного аналізу з метою з'ясувати художню природу комічного у творі видатного німецького письменника та пояснити, за допомогою яких перекладацьких трансформацій відбувається його відтворення в українському перекладі. Міркування автора статті ґрунтуються на сучасній теорії літератури та перекладу. Так, в ході дослідження з'ясувалося, що у романі присутні такі різновиди сміху, як гумор, гротеск, іронія, сатира, сарказм та сардонічний сміх, відтворити які перекладачу вдалося завдяки різним перекладацьким прийомам. Серед них, наприклад, такі, як лексичні трансформації смислового розвитку, лексичні трансформації, що здійснені шляхом контекстуальної заміни або цілісного перетворення; лексичні трансформації шляхом конкретизації; граматична трансформація шляхом додавання. Також Н. Гордієнко-Андріанова вдається до послівного та описового перекладу, а також перекладає фразеологічні одиниці шляхом добору фразеологічного еквівалента.

У статті зосереджено увагу також на перекладі назви роману Б. Брехта, в якій вбачають гру слів. Вживання в перекладі багатозначної лексеми діла, котра має певні емоційно-семантичні нашіарування в українській мовній традиції, зокрема відтінок пафосу, підсилює ідейне навантаження та сприяє сприйманню цього роману в сатирично-іронічному ключі.

Ключові слова: художній переклад, художній прийом, художній засіб, сатира, іронія, гротеск, перекладацький прийом, адекватність перекладу, фразеологізм, лексема, перекладацькі трансформації.

Постановка наукової проблеми. Відповідно до літературознавчої теорії перекладу, яка спрямована на вирішення історико-літературних завдань, у художньому перекладі важливим є збереження форми, змісту, структури і естетичного впливу оригіналу. Перед перекладачем художнього твору загалом постає непросте завдання, оскільки, як зазначає, зокрема, й перекладознавець В. Коптілов, «особливо складний, творчий характер має переклад художніх творів» [3]. Коли ж мова йде про сатиричний роман, то складність цього завдання помножується, адже перекладач мусить не лише передати зміст та ідею твору, а й викликати саму емоцію сміху. Сучасні літературознавці залишили поза увагою дослідження засобів творення сміху в романі Б. Брехта «Діла пана Юлія

Цезаря». На нашу думку, вивчення природи комічного в цьому романі необхідне так само, як і розкриття його художніх кодів. Тому сьогодні було б доречно присвятити наукову розвідку вивченню засобів відтворення комічного в українському перекладі роману Б. Брехта «Діла пана Юлія Цезаря», здійсненого Н. Гордієнко-Андріановою. Цьому роману властиві різні види комічного – від гумору до сарказму, від легкої посмішки і ледь вловимого натяку до сардонічного сміху, однак вести мову про його відтворення в українському перекладі Н. Гордієнко-Андріановою можна, лише зрозумівши природу комічного в оригінальному тексті роману.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Від часу виходу роману «Діла пана Юлія Цезаря» в світ

його досліджували такі дослідники, як Герберт Клаас (1977) [8], Ян Кнопф (1989) та Ульріх Кюнтцель (1991) [11], Вольфганг Беренс та Кріштоф Функе (2009) [10], Арно Абендшен (2010) [6], Євгенія Король (2012) [5], Месут Байрактар (2015) [11], Чарльз Озборн (2021) [12] та ін.

Тему сміху в романі Б. Брехта розглядає *Месут Байрактар* і зауважує, що прийоми творення комічного письменник вживає на рівні з вигаданими фігурами у вигаданому щоденнику, але природу самого комічного він не пояснює [11]. «*Велика особистість виявляється химерою, фальсифікатом пропагандистської історіографії*» [10], – зазначає Кріштоф Функе, роблячи висновки про сатиру в романі «Діла пана Юлія Цезаря». Натомість, в центрі уваги Герберта Клааса опиняється піратський анекдот, запозичений з історіографічних джерел та введений Б. Брехтом в протилежному ідеологічному світлі як особливо вдалий приклад модифікації історичних подій [8]. Дослідник переказує цей анекдот, наголошуючи на комічному і більш детально пояснюючи смішне, яке, за задумом Б. Брехта, має прислужилися меті його роману – викриттю справжньої суті діянь – комерційних гешефтів, тобто афер Юлія Цезаря. Однак природа сміху на рівні цього анекдоту теоретично неокреслена.

Мета дослідження – дослідити перекладацькі засоби відтворення комічного в романі Б. Брехта «Діла пана Юлія Цезаря».

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Український переклад роману Б. Брехта «Діла пана Юлія Цезаря», виконаний Н. Гордієнко-Андріановою, – це художній переклад, який, за способом здійснення, є повним комунікативним перекладом далекоспорідненою мовою. Оскільки це сатиричний роман, то перед перекладачем стояло непросте завдання – зберегти іронічно-сатиричний характер його оповіді.

Фраза, котра першою в романі викликає усмішку – «*Рекомендаційні листи, які ніс мій Семпроній, важили небагато. Я волів би, щоб він аж обливався потом під їхнім тягарем*» [2, с. 5] Мовою оригіналу це мовлено так: «*Die Empfehlungsschreiben, die mein Sempronius trug, bedeuteten nicht eben eine schwere Last. Ich hätte es lieber gesehen, wenn er unter ihrem Gewicht geschwitzt hätte*» [7, с. 7]. Як бачимо, в оригінальному тексті немає гри слів, як в українському перекладі. Дослівний переклад звучав би так: «Рекомендаційні листи, які ніс мій Семпроній, якраз не означали важкої ноші. Але я хотів би побачити, як він

під її тягарем упрів». Так, вживаючи багатозначне в українській мові слово «важити» (мати вагу, значити, мати значення [1]), перекладач Н. Гордієнко-Андріанова надає цій фразі додаткового іронічного відтінку завдяки **прийому смислового розвитку**: перекладач робить контекстову заміну, обираючи багатозначне слово, яке, крім прямого значення, має ще й переносне – це натяк на те, що листи не мали особливої ваги для того, кому їх мали незабаром пред'явити.

Яскравим прикладом використання прийому смислового розвитку, коли фраза замінюється частково, є, наприклад, таке речення в українському перекладі: «*Поки я видирався вгору, сумніви знову обсіли мене: а чи згодиться старий ознайомити нас з безцінними манускриптами?*» [2, с. 5], яке в оригінальному тексті звучить так: «*Im Steigen kamen mir wieder Zweifel, ob der alte Mann uns wirklich Einsicht in die unschätzbare Schriftstücke gewähren würde*» [7, с. 7]. Дослівно переклад звучав би так: «Під час підйому до мене приходили сумніви, що старий справді дозволить поглянути на безцінні папери». Вислів *im Steigen* вибраний Б. Брехтом невипадково, оскільки слово *das Steigen* (означає «підйом вгору») є спільнокореневим зі словом *der Steig* (означає «стежка»), завдяки чому цей підйом сприймається більше як шлях, тож смисловий акцент зміщено в бік лексеми стежка. Слово *kommen* видається тут цілком логічним, але пам'ятаючи, що мова йде не про стежку, а про підйом, можна припустити, що маємо справу з грою слів. І от, на цій «стежці», під час підйому, «приходять» (*kamen*) сумніви. Отже, отримуємо персоніфікований образ сумнівів, які йдуть стежкою разом із персонажем. Ця персоніфікація кумедна, і в цьому контексті справді комічна.

Також прийом смислового розвитку бачимо у перекладі речення «*Die Villa kam bald in Sicht, wenigstens schimmerten Teile davon durch die Olivenbüsche*» [7, с. 7]. В українському перекладі – «*Незабаром показалася вілла, – принаймні щось забіліло крізь маслинові зарості*» [2, с. 5]. У цих двох реченнях, поданих різною мовою, варто звернути увагу на слова *Olivenbüsche* і маслинові зарості та *schimmerten Teile* і щось, які виконують функцію протиставлення: спочатку мовиться про те, що видно віллу, а потім – її мерехтливі частини (дослівний переклад). До прийому протиставлення, Б. Брехт вдається доволі часто. Так, засобом творення комічного стає антитеза: *Villa – die schimmerten Teile*, що в перекладі подано як вілла – щось, і підсилене прислівником принаймні та дієсловом забіліло, навіть не біліло, а саме **забі-**

ліло: «показалася вілла, – принаймні щось забіліло...» [2, с. 5]. Непоказна якась вілла. Чи, може, і не вілла зовсім?

В перекладі епізоду зустрічі з колишнім соратником Цезаря Спіцером для опису його зовнішності Н. Гордієнко-Андріанова вживає такі епітети, як кощавий (knoschiger), із землисто-сірим обличчям (в оригінальному тексті – mit etwas grauem Gesicht), а також слово з відтінком гумору дідуган (в оригінальному тексті – alter Mann). Як бачимо, тут має місце лексична трансформація шляхом **контекстуальної заміни**, завдяки чому перекладач стає співтворцем комічного, адже в оригінальному тексті в описі зовнішності Спіцера нема нічого, що викликало б сміх. Натомість перекладач, завдяки вдалому добору лексичних одиниць, створює образ цього персонажа дещо комічним. Ефект несподіваного присутній також в описі Олександра, зокрема у вислові «ruhigen Augen wie aus Schildpatt» [7, с. 72] – «спокійні очі черепахового кольору» [2, с. 56] епітет *черепаховий* оприявнює посмішку оповідача, і водночас поява такого епітета є несподіваною, що тільки підсилює комічність опису зовнішності персонажа. Перекладач робить **послівний переклад**, однак в німецькій мові слово Schildpatt є вочевидь натяком на термін шахістів «Patt», який також використовується в політиці: 1) *Stellung im Schachspiel, bei der eine Partei patt ist*; 2) *Situation, in der keine Partei einen Vorteil erringen, den Gegner schlagen kann; Unentschieden* [9]. Зважаючи на ці значення, можемо твердити, що в слові *Schildpatt*, основним є слово *Patt* (натяк на патову ситуацію), а слово *Schild* – залежним від нього, своєрідним означенням, яке підсилює семантику слова, тобто буквально означає «щитовий пат» (залізний, непоборний пат – тупикова ситуація).

Створюючи сатиру, Б. Брехт часто вдається до **гри слів**, яку Н. Гордієнко-Андріанова, як бачимо, вправно передає і в інших епізодах роману. «*Allgemeines Schlottern. Mindestens 500 Zentner Fettmasse sollen ins Schwabbeln geraten sein*» [7, с. 144]. В цьому реченні Б. Брехт семантично обіграє значення слів *Schlottern* (хвилювання) та *Schwabbeln* (коливання), натомість Н. Гордієнко-Андріанова й цього разу творчо підходить до вирішення свого завдання і перекладає це речення, додаючи в його структуру порівняння, яке конкретизує зміст речення, тобто є зразком лексичної трансформації шляхом **конкретизації**: «*Усі трусяться. Щонайменше п'ятсот центнерів сала заколивалось, мов драгли*» [2, с. 114], – чим значно увиразнює його зміст та емоційне навантаження.

Вислів “*Die Herren lassen sich mit allem Zeit*” [7, с. 245], перекладений шляхом повної заміни лексичних одиниць, тобто за допомогою такого різновиду лексичної трансформації, як **цілісне перетворення**, і звучить українською як «*Пани сенатори ні в чому не звикли поспішати*» [2, с. 191]. Це речення вочевидь є натяком на відомий крилатий вислів «*Поспішай повільно*», автором якого є римський імператор Август, двоюрідний онук, прийомний син і спадкоємець Гая Юлія Цезаря.

Окрім вже названих, в романі також зустрічаються фразеологізми, які й поза текстом роману мають комічний відтінок. Шукаючи **фразеологічні аналоги**, Н. Гордієнко-Андріанова звертається до **лексико-граматичних трансформацій**. Так, вислів *auf den Hals kommen* [7, с. 60] – *сісти на шию* [2, с. 46], перекладено шляхом **контекстуальної заміни**. Вислів *підкласти свиню* [2, с. 27] в перекладі роману трапляється двічі: перший раз ми його бачимо як переклад шляхом **цілісного перетворення** речення...*C. hier Kaufleute aufhängen ließ, wenn sie ermessen wollen, welche Schwierigkeiten dem Junius daraus erwachsen*” [7, с. 53], а вдруге – перекладене шляхом **контекстуальної заміни**: “*Der Schwamm hat uns einen unerhört schmutzigen Streich gespielt*” (*j-m einen Streich spielen*) [7, с. 150].

Перекладач також використовує **послівний переклад** там, де він є виправданим, наприклад, стосовно таких висловів, як «*проводити надзвичайно гнучку політику*» [2, с. 193] (“*eine höchst nachgiebige Politik machen*” [7, с. 248]), «*зарізати дійну корову*» [2, с. 16] (“*die Milchkuh schlachten*” [7, с. 21]), оскільки саме в такому лексичному оформленні ці сталі вирази побутують в українській мові як еквіваленти до німецьких [1], а також тому, що в контексті, перекладені дослівно, тобто кальковані, вони так само влучно відтворюють авторську ідею, як-от: *aufs falsche Pferd setzen* [7, с. 52] – *поставити не на того коня* [2, с. 42] у значенні прорахуватися, *das Honorar bekommen* [7, с. 56] – *виплатити гонопар* [2, с. 29] у значенні «дати хабар».

Німецькі сталі вирази Н. Гордієнко-Андріанова замінює українськими фразеологізмами, що мають таку ж семантику, тобто за допомогою **фразеологічного еквівалента**: *das Geld hinauswerfen* [7, с. 53] вона перекладає як *викинути гроші на вітер* [2, с. 42], а німецьке *größere Mittel flüssig machen* [7, с. 81] – як *видоїти чималі суми* [2, с. 63], *Unsumme verdienen* [7, с. 72] – як *гребти немалі гроші* [2, с. 55], *Leutnant* [7, с. 82] –

як «права рука» [2, с. 64], *leer ausgehen* [7, с. 104] – як спіймати облизня [2, с. 81] тощо.

Деякі **брехтівські вислови** сприймаються як крилаті, хоч створені самим Брехтом. Н. Гордієнко-Андріанова перекладає їх так: “*Jede Handvoll Wolle, die unten an der Straße verkauft wird, löst einen Schmerzensschrei oben an der Straße aus*” [7, с. 46] – «кожна жменька вовни, продана на одному кінці вулиці, викликає крик болю на другому її кінці» [2, с. 37] (**послівний** переклад); “*In der Tat ist eine Verurteilung zum Hungertod etwas Milderes als die Verurteilung zum Tod durch das Schwert*” [7, с. 47] – «Справді, приректи людину на голодну смерть не так жорстоко, як відтяти їй голову мечем» [2, с. 38] (**описовий** переклад); “*leben und leben lassen*” [7, с. 47] – «живи сам і дай жити іншому» [2, с. 38] (граматична трансформація шляхом **додавання**); “*Alles anschauen und das Beste auswählen, das ist es*” [7, с. 80] – «**Все оцінити й вибрати найкраще – ось у чому суть**» [2, с. 62] (в першій частині складного речення використано лексичну трансформацію шляхом **конкретизації**, а в другій частині – **контекстуальну заміну**); “*Man müsse aus Wählerherden demokratische Truppenkörper formieren*” [7, с. 130] – «**наспів час із отари виборців сформувати демократичне військо**» [2, с. 103] (переклад здійснено шляхом **контекстуальної заміни** та **послівного перекладу**); “*...die Stimmung, die infolge der Ebbe in den Kassen gesunken war*” [7, с. 140] – «...настрій, що **явно занепав через порожнечу в касах**» [2, с. 111] (граматична трансформація шляхом **додавання**); “*Das Geld des Catilina stinkt bis hier heraus!*” [7, с. 172] – «Грішми Катіліни смердить навіть тут, надворі!» [2, с. 136] (**послівний** переклад).

Заслуговують на увагу прийоми, вжиті Н. Гордієнко-Андріановою в перекладі назви роману. Відомо, що німецьке слово *das Geschäft* багатозначне. Словник німецької мови тлумачить слово *das Geschäft* так: (комерційне) підприємство, (комерційна) операція, спрямована на отримання прибутку; торгівля; спільний бізнес, продаж; прибуток (з комерційного підприємства), торговельне підприємство; торговельне приміщення, в якому виставлені товари до продажу; магазин [9]. Словник подає також переносні значення цього слова: завдання, справа, яку потрібно зробити (до прикладу: невдячна справа; він знає свою справу), а також робити/виконувати/робити свою (велику чи малу) справу у значенні справляти нужду або мочитися (розмовне, завуальоване) [9]. На цій багатозначності заснована іронія, яка криється в назві твору.

В перекладі англійською мовою назва досліджуваного нами роману Б. Брехта звучить як “**The Business Affairs of Mr. Julius Caesar**” [12], натовість в українському перекладі маємо «**Діла** пана Юлія Цезаря», хоч в українська мова «знає» також слово гешефт, запозичене з німецької. Чарльз Озборн в резюме до статті “The Brecht Yearbook: Das Brecht-Jahrbuch 42 Recycling Brecht” в електронному виданні “Cambridge University Press” зауважує: «Дехто з вас, можливо, і знайомий з н’есою Оскара Вайльда «Як важливо мати Філіна». Можливо, якщо ви родом з Богемії або Моравії. Це чеський переклад н’еси «Як важливо бути серйозним». Можете собі уявити дилему, яка постала перед перекладачем: немає чеського слова з подвійним значенням «серйозний», але є чеський вислів «мати Філіна», що означає бути серйозним» [12]. Таке ж завдання постало і перед українським перекладачем. В українській мові також є запозичене з німецької слово *гешефт* (приватна торгова (спекулятивна) операція, спекулятивний прибуток, дохід) [1], досить поширене свого часу в західній частині України та в Одесі, де воно досі вживається. Натомість український перекладач обирає лексему *діла*, чим відтворює обидва змісти одного слова. Хоч в одеській говірці воно з’явилося не завдяки німцям, а завдяки єврейським купцям, воно все ж зберегло своє первісне значення і, як в німецькій мові, звідки воно прийшло, означає «справа», «прибуток» [1]. В українській мові слово «гешефт» також вживається в переносному значенні та має зневажливий відтінок, служить для позначення нечесного зиску, нечистоплотних політиків, ділків, тобто для маскування злочину. Перекладач могла б залишити це слово в назві роману і при цьому навіть зберегла б її образність, та попри це, вона використала не його, а українське багатозначне слово *діла* [1] (в українській мові має 7 основних значень та 25 відтінків у переносному значенні), чим посилила іронію, приховану в назві роману Б. Брехта, а головне – наблизила мову твору, його філософію до українського світогляду. Розкриваючи філософські змісти твору німецького письменника через філософію української мови, перекладач поглибила смисл і значення назви роману та покращила розуміння його ідеї. Це є вираженням перекладацького таланту Н. Гордієнко-Андріанової, яскравим прикладом співтворчості письменника і перекладача, а також того, як вдало дібране перекладачем слово суттєво покращує переклад і зберігає ідейне навантаження твору та його емоційний реєстр. Отже,

завдяки майстерному перекладу, в українському варіанті назва роману Б. Брехта залишається сповненою іронією.

Висновки й перспективи дослідження.

Отже, в романі присутні такі **різновиди сміху**, як *гумор, гротеск, іронія, сатира, сарказм та сардонічний сміх*. Завдяки детальному вивченню тексту цього роману, нами виділено такі перекладацькі трансформації, що забезпечили **відтворення в ньому комічного**:

– лексичні трансформації смислового розвитку;

– лексичні трансформації шляхом контекстуальної заміни;

– послівний переклад;

– описовий переклад;

– лексичні трансформації шляхом конкретизації;

– лексичні трансформації шляхом цілісного перетворення;

– граматична трансформація шляхом додавання;

– переклад фразеологічної одиниці шляхом добору фразеологічного еквівалента.

Список літератури:

1. Академічний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua> (дата звернення: 29.03.2023).
2. Брехт Б. Діла пана Юлія Цезаря. Роман / З нім. Перекл. Н. Гордієко-Андріанова. Київ : Дніпро, 1983. 215 с.
3. Коптілов, Віктор. Теорія і практика перекладу: Навч. посіб. Київ : Юніверс, 2002. 280 с. Бібліогр. : с. 275–278.
4. Король Є. О. Рецепція історії в романі Б. Брехта «Діла пана Юлія Цезаря». Брехтівський часопис : Статті, доповіді, есе. 1 January 2013. ЖДУ імені Івана Франка. С. 145–147. URL: <https://core.ac.uk/reader/42973271> (дата звернення: 30.03.2023).
5. Король Є. О. Функції оповідної структури у романі Б. Брехта «Діла пана Юлія Цезаря». Брехтівський часопис : Статті, доповіді, есе. 1 January. 2012. ЖДУ імені Івана Франка. С. 120–125. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/16270/> (дата звернення: 30.03.2023).
6. Abendschön Arno. Bertolt Brecht – Die Geschäfte des Herrn Julius Cäsar. (2010.07.27). URL: https://www.versalia.de/rez_text.php?nr=690 (дата звернення: 29.03.2023).
7. Brecht, B. (1990) *Geschäfte des Herrn Julius Caesar*. *Gesammelte Werke in 20 Bänden*. B. 14. Prosa 4. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag. 1990. S. 1167–1379.
8. Claas, Herbert. *Die politische Ästhetik Bertolt Brechts vom Baal zum Caesar*. Frankfurt am Main, 1977, S. 117.
9. DUDEN Wörterbuch. URL: (дата звернення: 30.03.2023).
10. Funke Christoph. *Flucht ins Öde von Wolfgang Behrens*. 2009. URL: https://nachtkritik.de/index.php?option=com_content&view=article&id=2907:die-geschaefte-des-herrn-julius-caesar-lothar-trolle-und-silvia-rieger-verarbeiten-bert-brecht&catid=42:volksbuehne-am-rosa-luxemburg-platz-berlin&Itemid=40 (дата звернення: 30.03.2023).
11. Kindlers Literatur Lexikon. URL: https://www.wikiwand.com/de/Die_Gesch%C3%A4fte_des_Herrn_Julius_Caesar (дата звернення: 30.03.2023).
12. Osborne Charles. *A Translator's Perspective on Die Geschäfte des Herrn Julius Caesar // The Brecht Yearbook / Das Brecht-Jahrbuch 42 Recycling Brecht*. Pp. 256-264. Published online by Cambridge University Press: 09 April 2021. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/brecht-yearbook-das-brechtjahrbuch-42/translators-perspective-on-die-geschaeftedes-herrn-julius-caesar/864A25A6DF4170BF571A9620D6E7242D> (дата звернення: 30.03.2023).

Pryshchepa O. P. MEANS OF CONVEYING OF THE COMIC EFFECT IN THE UKRAINIAN VERSION OF B. BRECHT'S NOVEL "THE BUSINESS AFFAIRS OF MR JULIUS CAESAR" TRANSLATED BY N. HORDIYENKO-ANDRIANOVA

The article investigated the translation methods by which the Ukrainian adaptation of B. Brecht's novel The Affairs of Julius Caesar manages to recreate the comic, since there is no separate scientific study of the means of creating the comic in this work by the famous German writer. The author of the article was also interested in the linguistic means and translation methods used by the translator to preserve the stylistic features of the original story. The article briefly reviews the results of research on this novel in foreign and domestic literary studies in order to outline the nature of the literary text the translator has dealt with. The research is based on the original text and its Ukrainian translation by N. Hordienko-Andrianova. Selecting examples of irony, satire, and grotesque from the original and translation, the author of the article resorts to linguistic and literary analysis in order to clarify the artistic nature of the comic in the work of the outstanding German writer and to explain the translation transformations that are used to reproduce it in the Ukrainian text. The

author's arguments are based on the modern theory of literature and translation. Thus, the study found that the novel contains such types of laughter as humour, grotesque, irony, satire, sarcasm and sardonic laughter, which the translator managed to reproduce through various translation methods. These include, for example, lexical transformations of semantic development, lexical transformations made by contextual substitution or holistic transformation; lexical transformations by specification; grammatical transformation by addition. N. Gordienko-Andrianova also resorts to word-for-word and descriptive translation, as well as translates phraseological units by selecting a phraseological equivalent.

The article also focuses on the translation of the title of B. Brecht's novel, which is seen as a play on words. The use of the polysemous lexeme *deed* in translation, which has certain emotional and semantic layers in the Ukrainian language tradition, in particular, a touch of pathos, enhances the ideological load and contributes to the perception of this novel in a satirical and ironic way.

Key words: literary translation, literary method, literary means, satire, irony, grotesque, translation method, translation adequacy, phraseology, lexeme, translation transformations.